

EKONOMİ POLİTİK

İstanbul Toplantılarının Ardından Canlandırma Paketlerinin Geleceği Ne Durumda?

Erinç Yeldan, 14 Ekim 2009

Dünya Bankası ve IMF'nin İstanbul'da gerçekleştirdiği yıllık genel kurul toplantıları tamamlandı. Toplantılar sonuçlanıp da sis perdesi aralandığında, büyük bir coşku ve umutla beklenen "İstanbul Kararları"nın da aslında somut bir içerikten ne kadar yoksun ve ne derece kısır konular etrafında dolanıp durmakta olduğu açıkça ortaya çıktı.

Toplantılar sonunda yayımlanan bir dizi *communiqué*'den çıkartılabilecek ana sonuçlar kısaca şöyle özetlenebilir:

- IMF'nin görev tanımı genişletilecek ve IMF'ye G20 ile birlikte dünya finans piyasalarının daha yakından gözleme görevini içerecektir;
- IMF'nin geleneksel stand by programları, artık *esnek kredi hattı* diye anılan yeni bir kimliğe büründürülecektir. Esnek kredi hattı'nın koşulları geleneksel IMF programlarına göre daha "yumuşak" ve daha "az daraltıcı" etkiye sahip olacak; ancak sadece "piyasa reformlarını titizlikle sürdüren"; "mali disiplini koruyan", kısaca "güvenilir" ülkelere açık tutulacaktır.
- IMF'nin kotaları gelişmekte olan ülkeleri, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'ni dünya tüketim masasına davet edebilmek ve bu yolla küresel ekonomiye yeni bir efektif canlılık sağlamak amacıyla, revize edilecektir.

***

Kısaca özetlemeye çalıştığımız söz konusu kararlar gerçekten küresel çapta tarihi bir dönüşümün başlangıcı olarak adlandırmaya yeter mi, bunu tarih kısa zamanda ortaya çıkartacaktır. Ancak, küresel ekonominin geleceğini ilgilendiren son derece önemli bir soru güncelliğini korumaktadır: *küresel krizin derinleşmesi karşısında uygulamaya konulmuş olan mali genişleme ve canlandırma paketleri sürdürülecek midir?*

Küresel krizin geçtiğimiz yılın Ekim ayında şiddetlenmesi üzerine başta ABD ve İngiltere olmak üzere gelişmiş kapitalist ülkeler, son yirmi yıldır tekrarlanan "*devletin ekonomiye müdahalesi israf kaybindan başka bir yarar sağlamaz*" yönündeki muhafazakar söylemleri bir kenara bırakarak, devasa bir mali genişleme politikası izlemeye başlamışlardı. Kamu harcamalarının arttırılması, vergi indirimleri ve zor durumda olan şirketlerin kamulaştırılmasını amaçlayan genişleyici mali politikalara merkez bankaları da destek olmuş ve dünya finans piyasaları

muazzam bir likidite bolluğuna kavuşmuş durumdaydı. Dahası IMF de bu tür genişleyici politikalara kuramsal düzeyde destek vermiş idi. Örneđin Aralık 2008’de IMF’nin yayın organı *Finance and Development* dergisinde, kuruluşun baş ekonomisti *Stanley Fischer* bizzat şu satırları yazmaktaydı: “*Mali genişleme (krizden çıkmak için) baş rolü oynamak zorundadır. Çalışmalarımız göstermektedir ki, söz konusu mali genişleme dünya milli gelirleri toplamının asgari yüzde 2’sini hedeflemelidir. Burada şu uyarıyı yapmak istiyorum: eğer üretimdeki gerilemeler tahminleri aşarsa mali genişlemenin boyutu daha da yüksek turulmalıdır. Şu dönemde en önemli husus dünya ekonomisinde tam boy buhrana sürüklenme riskinin ortadan kaldırılmasıdır*”. (sf.10).

Bu yazının yazıldığı tarihi takip eden günler, ne yazık ki *Stanley Fischer*’in kaygılarını haklı çıkarttı ve dünya ekonomisinin tam boy bir buhrana sürüklenmesi tehdidi karşısında uygulanması gereken mali genişlemenin boyutları 10 trilyon doları (dünya milli gelirler toplamının yaklaşık yüzde 5’ini) aştı. ABD, İngiltere ve bir çok Avrupa ülkesinde bütçe açıkları milli gelirlerin yüzde 10’na yaklaştı, kamu borçları hızla yüzde 100’ün üzerine tırmandı.

Şimdi ise sorun daha karmaşık bir hal almaktadır. Zira küresel piyasalarda bu denli mali genişlemenin faturasının ileriki aylarda bir dünya enflasyonu olarak ödenmesi riski önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca artan kamu borçlarının mali piyasalarda yaratacağı baskılar, varlık fiyatlarında hızlı bir gerilemeye ve faiz oranlarının tekrardan yükselişe geçmesine neden olacak; bu da zaten zayıf konumda olan yatırım talebini olumsuz etkileyecektir.

Nitekim IMF’nin yakın döneme ilişkin öngörülerini mevcut mali genişleme paketlerinin bu şekilde sürdürülmesi durumunda kontrolden çıkan kamu borçlarının yeni bir istikrarsızlık ve daralmanın ana nedenini oluşturacağını savunmaktadır.

Peki bu durumda izlenmesi gereken yol ne olmalıdır? İstanbul toplantılarının 4 Ekim tarihli oturumlarında dağıtılan *Emerging Markets* dergisinin iç sayfalarında, yakından tanıdığımız bir isim, kriz ile sonuçlanmış olan 2000 yılı Türkiye IMF programının gözetmeni, bay *Carlo Cottarelli* şu çözüm önerilerini geliştirmekteydi: “*Devletler canlandırma paketlerini yenilemeyerek milli gelirin yüzde 1.5’i kadar bir tasarruf sağlayabilir. Buna ek olarak borç stoklarını dondurmak suretiyle bir yüzde 3.5 daha kazanılabilir.*” Şimdi şu cümleleri daha dikkatle okuyunuz: “*Ancak bu tedbirler yeterli olmayacaktır. Yaşlanan nüfusun neden olduğu sağlık ve emeklilik harcamalarının kısıtlanması gereklidir ve bunun için de bazı anahtar reformların izlenmesi şarttır. Buna ilave olarak karbon ve çevre vergisi gibi bazı yapısal vergilerin uygulamaya konulması uygun olabilir*”. (sf. 6).

IMF “uzmanlarının” küresel toparlanma sürecinin maliyetlerini hangi sosyal sınıflara yıkılacağı konusundaki düşünce ve tasarımları hiç kuşkuyla yer vermeyecek kadar açık ve nettir.